

Vrtnarske grablje.

Vrtnar ne more delati brez grabelj. Ž njimi poravnava prekopano zemljo, spravlja seme pod zemljo, čisti in grabi pota i. t. d. Grablje imamo sedaj lesene ali

Podoba 2.

pa železne. Vsak pa dobro ve, kako je z lesenimi grabljami. Res niso drage, zato se pa pokvarijo vsak hip, in če pomislimo, koliko lesenih grabelj se zraabi, predno niso ene železne za nič, tedaj pa nas železne vendar menj stoje. Podoba 2. kaže našim čitateljem prav praktične železne grablje, katere prav živo priporočamo.

Razne reči.

* **Kako vsejana semena obvarovati ptičev.** Grahovo seme, sadne peške itd. zobljejo, kakor znano, ptiči kaj radi. Po izkušnjah nekega praktičnega vrtnarja se ubranijo nadležni ptiči najbolj s tem, da se na dotične gredice mrtva mačka na dobro vidnem kraju obesi. Če se vsaj vsak drugi dan na kako mesto to strašilo postavi, lahko je ves vrt obvarovati sitnih ptičev. Ako je to res, bilo bi dobro tudi poskusiti zoper drzne mačke po sadnih vrtih in vinogradih.

* **Petroleja nikar pri rastlinah rabiti.** Dostikrat se priporoča s petrolejem (smrdljivim oljem) preganjati mravlje ali uši na rastlinah. Izkušnje pa kažejo, da je petrolej vsem rastlinam zelo škodljiv, tako da navadno posahnejo. Nikar toraj z mrčesom vred rastlin pokončavati!

* **Rodovitnost sadnega drevja se povikša,** tako trdijo nekateri, posebno francoski sadjarji, ako se drevju deblo in močnejše veje, ravno predno cvete, ovijo s slamatimi vrvmi ali trstjem, toda vsaj sredi meseca junija se morajo ti ovoji zopet sneti, ker bi bila sicer koža premehka in bi mrčes imel prelepo zatišje pod slamo.

* **Kropiva kot lek.** V „Ruskem Sadorodstvu“ gospa Mesojedova pripoveduje po mnogih izkušnjah, da ima navadna kropiva ravno tako zdravilno moč, kakor arnika. Zeleni listi kropivni, ako niso čisti, umijejo se in natičijo v steklenico ter nalijo z alkoholom (špiritom). Čez nekaj tednov je nastoj gotov, in ako se poklada v njem namočena cunjica na rano, celo zastarelo, zaceli se rana takoj. Nastoj je dober za vsake zunanje rane, samo da se mora priliti polovico čiste vode, predno se rabi. Tak lek je posebno kmetu večkrat potreben, in si ga gotovo vsakdo laže priskrbi, nego arniko.

H—k.

* **Zakaj odhaja od konj oves neprebavljen in kako to odpraviti?** Poleg sena in rezanice je konjem najbolj navadna piča oves. Daje se jim ali sam ali mešan z

rezanico. Znano je pa, da se med konjskim gnojem pogosto nahaja prav cel, neprebavljen oves. Taka piča je zavržena, ker namena svojega: živini dati redilnih moči, ni dosegla in med gnojem popušča zrnje in s tem vabi največkrat kmetijstvu škodljive živali, katere gnoj razkopavajo. Da zaužiti oves odhaja neprebavljen od konja, krivo je ali to, ako je sicer zdrav, da se mu sploh ovsa daje preobilo, da ima primeroma premalo druge krme, ali pa da ima slabe zobe. O konjskih boleznih, katere povzročajo slabo prebavljanje, nimamo namena pri tej priliki govoriti, ker bi bila to preobširna naloga; omenjamo samo sploh, da je pri konjih, kakor pri vsaki živali sploh, na to gledati, da odhaja od nje blato redno; in v ta namen priporoča se, konjem večkrat dajati po nekoliko grenke soli. Ako je vzrok slabega prebavljanja v tem, da dobiva konj preveč ovsa, a premalo druge krme, pomagati je celo lahko, da se ovsu primeša več rezanice in sploh daje več sena. Ako pa ima konj zobe slabe, treba je oves na debelo zmleti. S takim ravnanjem ohrani si gospodar konje zdrave in krepke in razen tega se varuje škode, ker ne zametava dobre piče, ki mu lahko dobro zaleže pri drugem gospodarstvu.

* **Razsušene sodove namočiti nasvetuje „Werkstatt“** tako: Napolni sod s slamo ali slabim senom. Nalij ga potem z vodo in naloži nekaj kamenov. Voda sicer vsa izteče, a namočena slama ali seno pespešuje namako lesa.

* **Da se svetilke ne kadé,** priporoča se sledeči prav lahki pripomoček: Stenj se namoči v hudem jesihu, in kadar se posuši, ni od svetilek ne dima ne smradu.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 228. Primerilo nam se je vže večkrat, da pravilno oteletivšim se kravam ni šel trebež v pravem času od njih, in morali smo živinozdravnika klicati na pomoč. Kaj je temu vzrok in kako s takimi kravami ravuati? (G. R. v L.)

Odgovor: Vzroki, da trebež ne gre od krav, so zelo različni. Taki vzroki so: Ali je trebež z maternico preveč zaraščen; ali krč zapira maternično ustje, da trebež, če ravno ločen, ne more od krave, ali pa so rodni popadki popolnoma ponehali, in zato trebež ne more ven. Nekateri teh vzrokov pa lahko izvirajo od slabe krme, od pijače, kateri je gnojnica primešana, ter od dima iz rudniških fabrik, ki se useda na krmske rastline. Zadnje je pri Vas v Idrijskih hribih prav zelo lahko mogoče. Ako je trebež z maternico preveč zaraščen, kar je zlasti takrat, kadar je gobat, pokličite živinozdravnika, da kravi pomaga. Če pa krč zaprta maternično ustje, ali če so popadki nehali, pa prav dobro pomaga peteršiljeva voda, ki se tako le naredi: Skuha se v štirih litrih vode eno pest peteršiljevih korenin in zelišča. Kuhaj toliko časa, da so korenine prav

mehke in jih lahko zmečkaš. Tej vodi z zmečkanimi koreninami prilij 4 litre tople ječmenove vode in daj to živini vse na enkrat popiti. Trikrat na dan naredi tako, dokler trebež ne gre od živine, kar se večidel v 3 do 5 dneh zgodi. — Če to ne pomaga, pokliči živinozdravnika. — Berite tudi v knjigi „Domači živinozdravnik“, katero je letos dala svojim udom družba sv. Mohora, in sicer na strani 86.

Vprašanje 229. Kaj priporočajo sejati na pšenično strnišče, repo ali ajdo? (P. G. v B)

Odgovor: Na pšenično strnišče sejejo oboje. Repa kakor ajda zahtevata dosti redilnih snovi. Po našem mnenju bode pri Vas najbolj čas odločeval. Ako se bojite jesenskega mraza, dala Vam bode repa sigurnejši pridelek nego ajda.

Vprašanje 230. Od kod prihaja muhljavost konj in ali je ozdravna? (A. Ž. v L.)

Odgovor: Muhljavost menda imenujete lišaje po vratu. Ti so nalezljivi in prihajajo od nečednosti. Zdravijo se pa lišaji s pogostim čenjenjem in umivanjem bolne kože z zelenim milom ter pozneje z mazanjem s takim milom in terpentinovim oljem. Namesto tega mazila rabi tudi sivo mazilo od živega srebra. Zadnje mazilo se pa mora pazljivo rabiti, da ga ne more konj ali tik stoječa žival lizati, ker je strupeno. Najboljše je živinozdravnika vprašati za svet.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

202.

Tobak v Evropi. Širjenje tobaka po starem svetu. Njegovi prijatelji neprijatelji.

Kdo je prvi prinesel tobak v Evropo, ne zna se točno, ali to se zna, da so ga preje prinesli kakor korun. Treba je bilo dosta truda in prigovarjanja, prešla so stoletja, preden so se Evropejci koruna oprijeli, ali strupeni tobak se je pa koj razširil po vsem svetu, da si sta na njega ustali cerkev in država. Pod konec prve polovice 16. stoletja omenjajo več potnikov, o katerih trdijo, da so prvi v Evropo tobak prinesli, no vse te vesti niso dovelj utrjene. Prvo zanesljivo vest o tobaku v Evropi imamo z leta 1559. Tega leta so prinesli seme v Portugalsko. Francoski poslanik v Lizboni, Nicot, posejal je to seme na svojem vrtu in rastline so mu dobro uspevale. Po njem je pozneje dobil tobak svoje znanstveno ime „Nicotiana.“ Pripoveda se, da je rojak njegovega paža z obližem tobakovega perja slučajno ozdravel raka na nosu, a poslaniški kuhar rano na roki. Tobak so prinesli v Evropo tudi še zategadelj, ker so mislili, da je zdravilna rastlina, in ta uspeh v Lizboni

mu je dal še večjo veljavo. Nicot je poslal še tistega leta tobak v Pariz z napotkom, kako ga treba za zdravilo upotrebljati. Katarina Medicejska je dala tobak na svojih vrtovih vzgajati, in je tudi sama poskušala njegovo moč v raznih boleznih.

Na ta način je postal tobak v Evropi vse poznejši, in mnogi botaniki so ga začeli na svojih vrtovih vzgajati. V dvajsetih letih so ga imeli po vsej Evropi. Klusius nam pripoveda, da za njegovega časa tobaka v Evropi niso še kadili, sadili so ga edino le radi leka. Največ so se ukvarjale s tobakom gospoje. Jemale so sveže perje in v senci posušile, potem pa so ž njega stiskale sok, s katero so napravljale vrlo dobro mast, To mast so hvalili kot izvrstno zdravilo za vsakovrstne rane in prisade, za mnoge kožne bolezni in za oči. Pancovius je 1656. l. v svojem delu zdravilnost tobaka koval v zvezde. „Ta trava — pisal je — napravlja človeku kihanje, čisti mu usta in glavo, preganja bol in trudnost, pomaga zoper zobobolje in riganje, varuje kuge, preganja uši, celi hraste, otekline in rane.“ Ob takej pretiranej in neosnovanej hvali ni čudo, da so ljudje začeli tobak na najrazličnejše načine upotrebljati, in tako se je polagoma izcimila tudi navada, da so ga začeli v prah mleti in v nos vsipati. Ni preteklo poldrugo stoletje, pa so po starem svetu kadili in njuhali od Lizbone do Pekinga, od Irlanda do Kaplanda. V severnej Evropi so vpeljali kajenje menda holandski in angleški mornarji. Lonicer je 1570. l. v svojem delu omenil, da mornarji, ki prihajajo z Indije ali Portugalske, tobakovo perje zvijajo, da je kakor cev, potem ga na enem koncu prižgo, drugi konec pa v usta devajo, vlečejo in tako kadé. To jim preganja glad in žejo, kakor se hvalijo, daje jim krepkost in veselost, pa tudi spanje.

Na Angleškem so kajenje vpeljali mornarji Drake ovi, kateri so 1583. ali 1586. l. z Virginije se pripeljali, kjer so videli divjake, kako so z lul kadili. Prvi znamenitejši mož, ki je na Angleškem začel kaditi, bil je Raleigh, in to so mu sodniki v nesrečnej njegovej pravdi razen ostalih grehov kot velik zločin očitali. S prvega so kadili samo mornarji, ali kmalu se je jelo kajenje tudi v odličnejših krogih širiti. Za vladanja kraljice Elizabete je bilo kajenje že razširjeno, in angleški pisatelj Stow (1631. l.) pripoveda, da so že tudi ženske začele kaditi „to smrdljivo in v nečast božje zlorabljeno travo“. Za Jakoba I. so začeli kaditi tudi sami dvorjani. A kralj je bil velik nasprotnik kajenju, zato je 1604. l. izdal strogo prepoved proti kajenju. Navadne kadilce in njuhance je dal nabrisati s palicami, plemiče pa je dal ostriči in golonoge z Londona pognati. V Oxfordu so javno razpravljali v pričo kralja o tobaku, in kralj je bil vrlo vesel, ko je učena skupščina dokazala, kako je tobak škodljiv. Tudi sam kralj je potem izdal poseben spis proti kajenju, ali kralj je zastoj dokazoval svojim zvestim podanikom škodljivost kajenja. Leta 1619 je spisal kralj knjižico proti kajenju, njuhanju in žvekanju, in v njej veli da je ta navada grda za oko, gnusna za